
Dla formuły φ , zmiennej x oraz termu t , $\varphi[x/t]$ jest formułą otrzymaną z φ przez zastąpienie każdego wolnego wystąpienia x termem t .

---

1. Rozważ następujące formuły.

(a) $\alpha_1 = P(x) \rightarrow \exists y P(y)$

(b) $\alpha_2 = \forall x P(x) \rightarrow P(y)$

(c) $\alpha_3 = \exists x(P(x) \rightarrow Q(x, y))$

(c) $\alpha_4 = \exists x(P(x) \vee Q(x)) \rightarrow (\exists x P(x) \vee \exists x Q(x))$

(c) $\alpha_5 = \forall x(P(x) \wedge Q(y)) \rightarrow (\exists y R(x, y, z) \wedge \forall z R(z, y, y))$

W każdym przypadku wykonaj podstawienia $\alpha_i[x/y]$, $\alpha_i[y/x]$, $\alpha_i[x/t]$, gdzie $t = P(x)$.

Podstawienia dozwolone (admissible substitutions) definiuje się przez rekurencję po złożoności φ następująco.

- jeśli φ jest atomowa, to $\varphi[x/t]$ jest dozwolone,
  - $(\varphi \vee \psi)[x/t]$ jest dozwolone, jeśli zarówno $\varphi[x/t]$, jak i $\psi[x/t]$ są dozwolone,
  - $(\sim\varphi)[x/t]$ jest dozwolone, jeśli $\varphi[x/t]$ jest dozwolone,
  - $(\exists x\varphi)[x/t]$ jest dozwolone (zauważ, że podstawienie daje $\exists x\varphi$),
  - $(\exists y\varphi)[x/t]$ jest dozwolone, jeśli x i y są różne, $\varphi[x/t]$ jest dozwolone oraz albo x nie występuje wolno w φ , albo y nie występuje w t .
-

2. Wybierz podstawienia dozwolone.

(a) $\forall x P(y) \rightarrow P(x) [x/f(x, y)]$

(b) $\exists x \forall y (R(f(y, x), z)) \wedge P(y) [y/z]$

(c) $\exists x (R(c, f(x, y))) [y/g(x, y)]$

(d) $\forall x P(x) \vee \exists z R(f(z, y), x) [y/g(f(x, y), y)]$

(e) $\forall x \exists y (R(f(x, y), z) \wedge P(x)) [z/c]$

3. Podaj przykład formuły φ i termu t takich, że $\models \varphi$, podczas gdy $\not\models \varphi[x/t]$.

Twierdzenie o podstawianiu: Jeśli $\varphi[x/t]$ jest dozwolone, to

$$\mathcal{A} \models (\varphi[x/t])[e] \quad \text{wtedy i tylko wtedy, gdy} \quad \mathcal{A} \models \varphi[e, x = t^{\mathcal{A}}[e]].$$

---

4. Niech φ będzie formułą, t termem, a e wartościowaniem w $\mathcal{A}$. Podaj przykłady dla wszystkich możliwych wartości logicznych zdań $\mathcal{A} \models \varphi(x/t)[e]$ oraz $\mathcal{A} \models \varphi[e, x = t^{\mathcal{A}}[e]]$, gdy podstawienie jest

- dozwolone,
- niedozwolone.